

MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ UŞAQLARIN MİLLİ VƏ VƏTƏNPƏRVƏRLİK RUHUNDA TƏRBIYƏ OLUNMASI TƏCRÜBƏSİNDƏN

Sədaqət Rəhimova,

Bakı şəhəri, Xətai rayonu, 240 nömrəli körpələr evi-uşaq
bağçasının müdiri, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru,
ARTİ, Məktəbəqədər kurikulum şöbəsinin elmi müxbiri,
E-mail: rehimova.sedaqet@mail.ru

açar sözlər: məktəbəqədər yaşlı uşaq, inkişaf, milli tərbiyə, onun prinsipləri, əxlaqi keyfiyyətlərin təşəkkülü, mənəvi mikromühit, davranış qaydaları, milli mənlik, kollektivçilik, vətənpərvərlik, dostluq, doğruluq, ədalət;

ключевые слова: дошкольный возраст, развитие, национальное образование, его принципы, этические качества, нравственная среда, поведенческие нормы, национальная идентичность, коллективизм, патриотизм, дружба, справедливость, правдивость;

key words: preschool age, development, national education, its principles, ethical qualities, moral microenvironment, behavioral norms, national identity, collectivism, patriotism, friendship, truthfulness, justice.

Azərbaycan XX əsrdə ikinci dəfə dövlət müstəqilliyi əldə etdikdən sonra onun qorunub möhkəmləndirilməsi, inkişafı üçün xalqın əzmlə mübarizə aparması vacibdir. Müstəqil dövləti qoruyub saxla-

maq və inkişaf etdirmək üçün gənc nəslin üzərinə mühüm vəzifələr düşür. Azərbaycan Respublikası çətinlikləri arxada qoyaraq, addım-addım irəliləyir. Bütün sahələrdə yeniliklər həyata keçirilir. Təhsilimizdə, o cümlədən, məktəbəqədər təlim-tərbiyə prosesində köklü dəyişikliklər baş verir. Əldə etdiyimiz tarixi uğurları qoruyub saxlamalı, inkişaf etdirməliyik. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların, vətənpərvərlik, mənəvi-siyasi, estetik, əmək, əxlaq, fiziki, ekoloji, yoldaşlıq, dostluq, qayğıkeşlik, insanpərvərlik tərbiyəsi, dünyagörüşünün formalaşdırılması və s. tərbiyəçilərin, pedaqoq və psixoloqların praktik fəaliyyətində əsas yer tutmalıdır.

Azərbaycan müstəqil bir dövlət kimi öz tarixi, adət-ənənələri, əsrlər boyu yaratdığı mədəniyyət əsərləri ilə fəxr edir. Elm öyrənməyi, onun qədrini bilməyi, elm adamlarına hörmət etməyi uşaqlara öyrətmək vacibdir, çünki “Elm səhrada dostumuz, tənhalıqda musiqimiz, kimsəsizlikdə yoldaşımız, xoşbəxtliyə tərəf yolumuz, dostlar arasında zinətimiz, düşmənlər arasında silahımızdır”. (Məhəmməd Peyğəmbər S.Ə.S.)

Bu gün ictimaiyyətin, bütövlükdə təhsil işçilərinin qarşısında mühüm bir vəzifə qoyulmuşdur: Azərbaycanı sevən, onun keşiyində duran, ona xidmət edən, yüksək intellektual səviyyəli, təmiz mənəviyyətli vətəndaş tərbiyə etmək. Bunun üçün, ilk növbədə, uzun illər milli zəmindən uzaqlaşdırılmış tərbiyə sistemimizi meydana çıxarıb, formalaşdırmaq lazımdır. Bu zaman tərbiyə prinsiplərini xalq tərbiyəsinin məzmununda, Qurani-Kərimin müqəddəs ayələrində, dünya şöhrətli, zəngin klassik irsimizdə, şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrində, Azərbaycan xalqına yaxın olan Şərq ənənələrində, həmçinin ümumbəşəri dəyərlərdə axtarmalıyıq. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların tərbiyəsi qarşısında duran başlıca məqsədlər hərtərəfli biliyə, mütərəqqi dünyagörüşünə, milli və ümumbəşəri əxlaqa, yüksək mənəviyyətə malik, mədəni dəyərlərə yiyələnmiş şəxsiyyət formalaşdırmaq, cəmiyyətimiz üçün layiqli vətəndaşlar yetişdirmək olduğundan körpəlik illərindən tərbiyəni müasir tələblər səviyyəsinə qaldırmaq vacibdir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda təlim-tərbiyənin formalaşdırılması bu gün aktual vəzifələrdəndir. Bu mənada məktəbəqədər dövr gələcək şəxsiyyətə bir çox qiymətli keyfiyyətlərin aşılanmasında son dərəcə mühüm mərhələ hesab olunur. Ona görə də məktəbəqədər müəssisələrin rəhbərləri bu mərhələnin imkanlarından səmərəli istifadə etməlidirlər. Uşaq bağçasında təlim-tərbiyə işi rəngarəng və maraqlı tədbirlərin köməyi ilə həyata keçirilir. Bu sahədə Azərbaycan musiqisindən, təsviri sənət nümunələrindən, bədii ədəbiyyatdan, xalq yaradıcılığından, təbiətə ekskursiyalardan və s. istifadə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Kiçikyaşlı uşaqlar gerçəkliyin bədii sənət və musiqi əsərlərində necə əks olunduğunu gördükdə onların gözəllik haqqında təsəvvürləri təkmilləşir, estetik zövqü formalaşır. Bütün bunlar gənc nəsildə əxlaqi keyfiyyətlərin təşəkkülünə və təkmilləşməsinə nə üçün belə əhəmiyyət verdiyimizin səbəbini aydın göstərir. İnkişaf etməkdə olan Azərbaycanın hazırkı vəziyyəti körpələrimizin tərbiyəsi və təlimi, milli özünüdərk, tərbiyə prosesində islam əxlaqının, türk dünyasının mənəvi dəyərlərindən istifadənin zəruriliyi onların mənəvi tərbiyəsi prosesinin müasir tələblər əsasında, daha optimal metodlarla aparılmasını tələb edir. Hesab edirik ki, kiçikyaşlı uşaqların tərbiyəsi, təhsili və inkişafı haqqında dünya mütəfəkkirlərinin nəzəriyyələrinin öyrənilməsi çox faydalı olar.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların inkişafı, təlim-tərbiyə sahəsindəki vəzifələr, bu problemin dövlətçilik baxımından konseptual prinsip və müddəaları Azərbaycan Respublikasının ümum-milli lideri Heydər Əliyevin məruzə və çıxışlarında həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Tərbiyənin mühüm tərkib hissəsi olan milli tərbiyədən danışarkən Heydər Əliyev demişdir: “Tərbiyə geniş mənə daşıyır. Tərbiyə təkcə o deyil ki, gedib Vətəni silahla müdafiə edəsən. İnsan gərək həyatının hər dövründə, fəaliyyətinin bütün sahələrində öz Vətəninin, ölkəsinin qayğıları ilə yaşasın, onun həm iqtisadiyyatının, həm siyasətinin, həm də mədəniyyətinin qayğıları ilə yaşasın. Bunlar hamısı tərbiyədən doğan şeydir. İnsan öz mədəniyyətinin də, iqtisadiyyatının da, dilinin də, təhsilinin də inkişaf etməsini istəyir” (1).

“Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı”nda təhsil sistemi qarşısında bir sıra vəzifələr qoyulmuşdur. Yüksək keyfiyyətli, dərin, hərtərəfli biliyə, mədəniyyətə, mütərəqqi dünyagörüşünə malik, Azərbaycan xalqının azadlıq, demokratik ənənələrinə bağlı olan, Vətəni, millətini, dilini sevən, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət edən müstəqil, yaradıcı düşünən, yüksək əxlaqi, mənəvi keyfiyyətləri özündə cəmləşdirən, yeni cəmiyyət qurmağa qadir olan, hərtərəfli inkişaf etmiş vətəndaş yetişdirmək əsasdır. Dövlətin, xalqın gələcəyi belə vətəndaşlardan asılıdır.

Müasir dövrdə dövlət quruculuğuna dair sənədlərdə uşaqların əxlaq və mənəvi keyfiyyətlərinin inkişaf etdirilməsinə ciddi diqqət yetirmək təlim-tərbiyə müəssisələrinin başlıca vəzifələrindən biridir, çünki yer üzündə qara qüvvələr mövcud olduqca vətənimizə qarşı təxribat həmişə gözlənilir. Nə qədər ki, Ermənistan kimi mürtəcə dövlətlərin təbiəti dəyişməmişdir, irticaçı və təcavüzkar qüvvələr silahı yerə qoymamışlar, belə vəziyyət beynəlxalq münasibətlərdə müsbət dəyişikliklərə mane olacaqdır.

Kiçikyaşlı uşaqlar xeyir, şər, ailə, yoldaşlıq, qayğıkeşlik, ədalət, sülh, müharibə, ekoloji fəlakətlər, hüquqi, iqtisadi biliklər və s. haqqında təsəvvürlərə, anlayışlara məhz məktəbəqədər müəssisələrdə, məktəblərdə yiyələnirlər. Cəmiyyətimizdə şəxsiyyətin inkişafı və mənəvi keyfiyyətlərin tərbiyə olunmasına dair vəzifələr gənc nəslin məsuliyyət hissini artırır. Gənc nəslin formalaşması şəraiti isə yaxşılaşmaqla yanaşı, əhəmiyyətli dərəcədə mürəkkəbləşir. Bu mürəkkəbləşmənin əsas səbəblərindən biri elm və texnikanın sürətlə inkişaf etdiyi müasir dövrdə uşaqların mənəvi tərbiyəsinə təsir göstərən amillərin getdikcə artmasıdır. Bütün bunlar o deməkdir ki, gənc nəsildə lazımi mənəvi və fiziki keyfiyyətlər tərbiyə etmək üçün cəmiyyətin şüurlu, məqsədyönlü fəaliyyəti ilə yanaşı, tərbiyənin də rolu ildən-ilə artır.

Cəmiyyətin hazırkı inkişaf mərhələsində gənc nəslin təlim-tərbiyəsi üçün ölkəmizdə ən əlverişli şərait yaradılmışdır. İqtisadi, sosial-siyasi, ideoloji vəzifələr müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir, xalqın mədəni səviyyəsi, rifah halı yüksəlir, uşaq və gənclərin inkişafında mühüm rol oynayan ailənin imkanları genişlənir. Bununla yanaşı, cəmiyyətdə şəxsiyyət, onun mənəvi keyfiyyətlərinə, təhsilinə, tərbiyəsinə verilən tələblər də yüksəlir. Belə şəraitdə gənc nəslin formalaşması prosesi xeyli mürəkkəbləşir. Deməli, inkişaf prosesinin özü də müəyyən ziddiyyətlər yaradır. Bu ziddiyyətlərin başlıca səbəbi, tərbiyə prosesinin obyektiv əsası kimi, insanların sosial həyatının da mürəkkəbləşməsidir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda yoldaşlıq, dostluq və qayğıkeşlik kimi əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşmasına təsir göstərən mühüm şərtlərdən biri müvafiq mənəvi mikromühitin yaradılmasıdır. Bu mühitin yaradılmasının əsasında uşağın şəxsiyyətinə hörmət, qayğı və ağıllı tələbkarlıq durur. Belə mikromühitdə baş verən hadisələrin heç də hamısı sosial həyatın normalarına uyğun gəlmir. Uşaq şəxsiyyətinin formalaşdığı bu mikromühitin obyektiv təsiri ilə inkişaf etmiş cəmiyyətin irəli sürdüyü əxlaq normalarının toqquşması heç də həmişə cəmiyyətin xeyrinə səbəb olmur. Bütün bunlar uşaq və gənclərin tərbiyəsində yanlış istiqamətlərin yaranmasına gətirib çıxarır. Nəticədə uşaqlarda qorxaqlıq, yalançılıq, ikiüzlülük, tənbellik və s. kimi mənfi xüsusiyyətlər formalaşır. Deyilənlərdən aydın olur ki, uşaqlarda dövrün tələblərinə uyğun əxlaqi keyfiyyətlərin inkişaf etdirilməsində cəmiyyətin rolu getdikcə artır.

Davranış qaydaları insanların ailədə, kollektivdə, cəmiyyətdə bir-birinə münasibətlərini müəyyənləşdirir. İnsanlar, tənzim etdikləri münasibətlərin xarakterindən asılı olaraq, müəyyən qruplara bölünürlər.

Onlar müəyyən normalar, prinsiplər və ideallar əsasında hərəkət edir, bir-biri ilə qarşılıqlı münasibətlərdə olurlar. Deməli, cəmiyyətdə yaşayan, fəaliyyət göstərən insanlar başqalarının davranış normalarına necə əməl etdiklərinə göz qoyur, bir-birinin hərəkətlərini tənzimləyir və qiymətləndirirlər. Məhz nəzarət etmək, qiymətləndirmək əxlaqa real mənə verir və onun inkişafını təmin edir. Qiymət əxlaqlı insanın davranışına, hərəkətinə ictimai nəzarətin mühüm

vasitəsinə çevrilir. Hüquq normaları pozulduqda insanlara cəza verilsə, əxlaq normaları pozulanda onlar məzəmmət olunur, hərəkətləri pislənir. Bu zaman ictimai rəy mühüm rol oynayır. Milli mənlük, kollektivçilik, humanizm və digər əxlaqi kateqoriyalar şəxsiyyətin mənəvi təfəkkürünün vacib cəhətləridir. Müasir dövrdə əxlaqi dəyərlər insanların davranışının qəbul edilib-edilməməsi ilə deyil, onların davranışda özünə nə dərəcədə möhkəm yer tutması və şəxsiyyətlərarası münasibətlərdə davamlılığı ilə ölçülür. Cəmiyyətin inkişafının müasir mərhələsində elmi-texniki tərəqqi ictimai həyatın bütün sahələrinə – ailəyə, istehsalatdakı əlaqələrə, milli münasibətlərə, varisliyə, əxlaqa, mənəviyyata ciddi təsir göstərir.

Əxlaqi, mənəvi tərbiyənin mühüm vəzifələrindən biri də *milli mənlük şüurunun* formalaşdırılmasıdır. XX əsrin sonlarında aşkarlıq və demokratiyanın təsiri ilə, bütün xalqlar kimi, azərbaycanlılar da tarixin açılmamış səhifələrinə müraciət edərək, öz köklərini - görkəmli şəxsiyyətlərinin həyat və fəaliyyətini öyrənir, milli özünüdərkini, özünüdərsədiqini, özünəməxsusluğun bütün faktlarını aşkar etməyə çalışırlar. Milli rəmzlərə, adət-ənənələrə yeni həyat verilir, dini etiqadlar, müqəddəs bayramlar xalqa qaytarılır. Bu qayıdışda yeni ruh, təfəkkür tərzini, münasibət öz əksini tapır. Milli ləyaqət, torpağa bağlılıq, vətəndaşlıq dəyanəti bu köklərdən qidalanır, gənc nəslə müstəqilliyə, azadlığa çağırır. İnsanda milli mənlük şüuru bu zəmin üzərində təşəkkül tapır və belə bir həqiqəti təsdiq edir ki, mədəniyyətin, elmin, ədəbiyyatın inkişafı xalqın sayca böyüklüyündən, kiçikliyiindən deyil, onun müdrikiyiindən, zəngin təfəkkür tərzindən asılıdır. Kiçikyaşlıların müsbət əxlaqi keyfiyyətlərinin, mənəviyyatının inkişafı milli mənlük şüurunun formalaşması ilə bilavasitə bağlıdır. Milli mənlük şüuru vətənlə, torpaqla, mədəniyyətlə, incəsənətlə bağlı gerçəkliyin təzahürü olub, sosial-iqtisadi, mədəni-mənəvi irsin qavranılması, dərk edilməsi və təsdiqi deməkdir. Milli mənlük şüuru Vətənə, doğma torpaqla, doğma yurda məhəbbət hissini formalaşdırır. Vətən torpağı insanın yaşayış və əbədiyyət məskənidir. Uşaqların öyrəndikləri yeni biliklər, iştirak etdikləri kütləvi tədbirlər, müxtəlif hərbi oyunlar onlarda belə bir əqidəni formalaşdırır ki, torpaq, Vətən müqəddəsdir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar yaxşı dərk edirlər ki, dünyada Azərbaycan xalqlı yaşayır və çox hiyləgər düşmənlərə – ermənilərə qarşı mübarizə aparır. Vətənpərvərlik mövzusunda oyunlar və tədbirlər xalqımızın qüdrətli azadlıq hərəkəti ilə birləşib, tariximizə misilsiz qəhrəmanlıq səhifələrinin yazılmasına səbəb olacaqdır. Milli mənlük şüurunun tərbiyəsi, doğma yurda, torpaqla məhəbbət hissi körpə fidanları gözəgörünməz tellərlə bir-birinə bağlayır. Onlar belə bir həqiqəti dərk edirlər ki, torpaqla bağlılıq, milli borc, qürur və iftixar hissləri hər bir insana vətəndaşlıq hüququ qazandırır. Fəal ictimai varlıq olan balacalar vətən, millət, torpaq məhəbbətini hiss və duyğuları, təfəkkürləri vasitəsilə özünüdərkəşdirirlər. Milli mənlük şüuru uşaqlarda əqidə bütövlüyü, sözlə işin vəhdəti şəklində təzahür edir. Milli mənlük şüuru olmayan şəxslər öləri hisslərlə yaşayıb, hansı məsləyə xidmət etdiklərini bilməzlər. Milli mənlüyi olan şəxs isə əqidəsi naminə hər cür işgəncəyə tab gətirər. Nəsimi, Babək, Cordan Bruno kimi tarixi şəxsiyyətlər əqidələri naminə ölümə gediblər. Bu baxımdan məktəbəqədər yaşlı uşaqların inkişafı və tərbiyəsi məsələsi hələ çox qədim dövrlərdən mütəfəkkirlərin diqqətini cəlb etmişdir. Tanınmış tarixi şəxsiyyətlərin və pedaqoqların gəldikləri qənaətlər müasir dövrdə uşaq tərbiyəsi və inkişafı üçün təcrübə əldə etməyin, nəzəri fikirlər söyləməyin əsasını qoymuşdur. Belə ki, bu gün onların fikirlərindən istifadə etməklə məktəbəqədər yaşlı uşaqların tərbiyəsinin mahiyyətini, məzmununu müəyyənəşdiririk.

Vətənpərvərlik tərbiyəsi əxlaqi və mənəvi tərbiyənin mühüm tərkib hissələrindən biridir. Xalqımızın Vətənə, doğma yurda məhəbbəti öz mənbəyini onun folklor nümunələrindən, böyük söz ustadlarının əsərlərindən, məşhur dövlət xadimləri və sərkərdələrinin, xalq qəhrəmanlarının nümunələrindən alır. Söz dünyasının korifevləri – Ə.Xaqani, Nizami Gəncəvi, N.Tusi, M.Əvhədi, Ə.Təbrizi, Ş.İ.Xətai, M.Füzuli, A.Bakıxanov, M.F.Axundov, A.Səhhət, S.Vurğun və b. vətə-

ni, onun gözəlliklərini vəsf etmiş, gəncləri doğma torpağın qədrini bilməyə, onu göz bəbəyi kimi qorumağa çağırırlar.

Əxlaq tərbiyəsinin tərkib hissələri sırasında yaşlı nəslə hörmət, sadəlik, təvazökarlıq, düzlük və doğruluq mühüm yer tutur. Bu əxlaqi keyfiyyətlər bir-biri ilə sıx bağlıdır. Yaşlı nəslə hörmət etməyən adam düzgün əxlaqlı insan hesab oluna bilməz. Doğru danışan, sadə və təvazökar insan cəmiyyət üçün faydalıdır.

Əxlaq tərbiyəsinin zəruri tərkib hissələrindən biri də *kollektivçilikdir*. Kollektivçilik qarşılıqlı yardıma, yoldaşlığa və dostluğa əsaslanır. Cəmiyyət böyük bir kollektivdir. Onun üzvləri əmək xariqələri yaradır, çətin anlarda bir-birinə kömək edir, qayğı göstərirlər. Yoldaşlıq, dostluq münasibətləri kollektivdə formalaşaraq böyük tərbiyəvi qüvvəyə çevrilir. Kollektivçilik, tərbiyənin başlıca prinsiplərindən biri kimi, həyatımızın bütün sahələrində bizə kömək edir. Müsbət mənəvi keyfiyyətlərə istinad etmək kollektivin tərbiyəvi gücünü xeyli artırır.

Məktəbəqədər dövrdə uşağın mənəvi inkişafında böyük sırayışlar olur və o, yeni əxlaqi münasibətlər aləminə daxil olmağa başlayır. Bu yaşda uşaqlarda formalaşan müsbət əxlaqi keyfiyyətlər sırasında dostluq və yoldaşlıq mühüm yer tutur. Uşaq həmişə ünsiyyətə, kiminləsə ülfət bağlamağa çalışır. Uşaqlarla ünsiyyət və münasibətdə olmaq kiçikyaşlıların müstəqil fəaliyyətinin mühüm tərəfidir. Həmin fəaliyyətdə kiçikyaşlı uşaq bir tərəfdən yoldaşları ilə ünsiyyətdə olur, digər tərəfdən onların hərəkətləri, münasibətləri haqqında düşünür. Yaşlılarından bir necəsi uşağa daha yaxın olur. Bu zaman kiçikyaşlılarda dostu sədaqətlik kimi müsbət keyfiyyət tərbiyə olunur. Beləliklə, ünsiyyət prosesində şəxsiyyətlərarası münasibətlər formalaşır.

Əxlaq və hüquq normalarına riayət olunması, Vətən naminə çalışmaq hər bir uşağın təbii tələbatına və daxili qanununa çevrilməlidir. İlk mənəvi təsəvvürlər, anlayışlar, əxlaqi-etik kateqoriyalar – milli şüur, ləyaqət, psixologiya, mənlilik, vətəndaşlıq dəyanəti, dözümlülük, ailəyə qayğı, məhəbbət, şərəf, qeyrət və s. kateqoriyalar məktəbəqədər yaş dövründə daha sürətlə formalaşmağa başlayır. Uşağın əqidəsi, dünyagörüşü, etiqadı, əxlaqi, ailə həyatı ilə bağlı məsələlər erkən uşaq dövründə təşəkkül tapır. Müasir dövrdə bu vəzifələrin müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsi, kiçikyaşlıları müstəqil həyata hazırlamaq onların vətəndaşlıq, insanpərvərlik və Vətənə məhəbbət ruhunda tərbiyə olunmalarından asılıdır. Bu, doğma vətənə bağlılıq, təbiətə məhəbbət, ana dilinə, mənsub olduğu xalqa vurğunluq, respublikamızın konstitusiyasına, onun bayrağına, gerbinə, himninə hüsn-rəğbət tərbiyəsidir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların tərbiyəsi onların uşaq illərinin necə keçməsindən, bu dövrdə ətraf aləmdən nələri əxz etmələrindən həlledici dərəcədə asılıdır. Böyük arzu və həvəslə bağçaya gələn körpələr ilk günlərdən təlim-tərbiyə prosesinin güclü təsirinə məruz qalırlar. Onlar bütün tapşırıqları səylə yerinə yetirməyə çalışır və ilkin ictimai tapşırıqlar alırlar. Verilmiş tapşırıqların səliqəli, təmiz və vaxtında yerinə yetirilməsinə nəzarət etmək zəruridir, çünki kiçikyaşlılar diqqətlərinin qeyri-sabitliyi, əhvali-ruhiyyələrinin dəyişkənliyi, tez yorulmaları ilə fərqlənirlər. Tərbiyəçi onların qayğısına qalmalı, tapşırıqları müəyyən edilmiş normada verməlidir. Gümrah əhvali-ruhiyyə, təbəsüm, şən və sevinc bəxş edən baxışlar balacaların mənəvi aləminin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Tərbiyəçinin səmimiyyəti, uşaq təfəkkürünün konkretliyini, fərdi xüsusiyyətlərini yaxşı bilməsi və təlim-tərbiyə prosesində onları nəzərə alması balacaların gələcəkdə bir şəxsiyyət kimi formalaşmalarına, əxlaqi keyfiyyətlərinin inkişafına böyük təsir göstərir.

Təlim-tərbiyə prosesində tərbiyəçi ilə uşaqlar arasında çox mürəkkəb münasibətlər, qarşılıqlı əlaqələr sistemi formalaşır. Tərbiyəçi balacaların nəzərində müqəddəs varlıq kimi canlanır, onlar tərbiyəçinin şəxsində böyükləri görür, münasibətlərində özünü axtarırlar. Hər bir uşaq öz aləminə malik, təkrar olunmaz fərddir, şəxsiyyətdir. Ona görə də tərbiyəçi-müəllim hər bir uşağa sevinc bəxş etməli, onun mənəvi aləminin təməlini böyük ustalıqla qoymalıdır.

Kiçikyaşlı uşaqlar təbiət və cəmiyyət hadisələrinə böyük maraqla yanaşır, onların sirlərini öyrənməyə can atırlar. Yaşlı adamların həyatı, onların diqqətini cəlb edir. Onlar ata və analarının harada, hansı vəzifədə işlədiklərini bilirlər. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar dünyaya böyükklərin gözləri ilə baxmağa, onları təqlid etməyə çalışırlar. Onların əxlaqi keyfiyyətləri tərbiyəçi şəxsiyyətinin təsiri altında formalaşır. Onlar tərbiyəçinin mövzunu necə başa salmasına, adamlarla ünsiyyətinə, özünün və yoldaşlarının cavablarını necə qiymətləndirməsinə xüsusi əhəmiyyət verirlər, çünki tərbiyəçi uşaqların gözlərini elm və mənəviyyat dünyasına açan ilk insandır. İlk elmi bilikləri, əxlaqi-etik anlayışlar haqqında məlumatları tərbiyəçi verir. Əlbəttə, yaxşı tərbiyəçilər çoxdur, lakin öz ləyaqətini qiymətləndirməyən, kövrək, zərif xarakterli uşaqların mənəvi dünyasına mənfi təsir göstərən, onların qəlbini yaralayan tərbiyəçilər də var. Belələri uşaqları şəxsiyyət hesab etmir, öz davranışlarına, nitqlərinə, başqa insanlara münasibətinə əhəmiyyət verməyərək kobud danışıq, qeyri-normal sözlərlə, hərəkətlərlə uşaq qəlbini yaralayır. Belə uşaqlar böyüdükdən sonra da böyükklərin vurduqları yaraları unuturlar.

Pedaqoqun peşə fəaliyyətinin nəticələri ilk növbədə uşaqların sağlamlığı, ideya və əxlaqi keyfiyyətlərinin inkişafı, həyata və əməyə hazırlıq səviyyəsi ilə müəyyən edilməlidir. Çoxillik təcrübəmdən bu qənaətə gəlmişəm ki, hazırkı şəraitdə təlim-tərbiyə işinin yüksək səviyyədə təşkilində, təlimin müasir tələblərə cavab verməsinin təmin edilməsində pedaqoji kollektivə düzgün rəhbərlik və nəzarət ən mühüm amillərdən biridir.

Bildiyimiz kimi, təlimin təşkilat forması məşğələdir. Məşğələ prosesində tərbiyəçinin rəhbərliyi altında uşaqlara bilik, bacarıq və vərdişlər mənimsədilir.

Hər bir tərbiyəçi bilməlidir ki, vətən sevgisi, doğma yurda məhəbbət asanlıqla tərbiyə edilmişdir. Bu, mürəkkəb prosesdir. Vətənpərvərlik düşməyə nifrət hissini artırır. Vətənpərvərlik tərbiyəsinin ən yüksək zirvəsi hərbi xidmətdir.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev demişdir. “Uşaqlarımız məktəbəqədər yaş dövründən başlayaraq, bəşəri dəyərlərdən istifadə olunmaqla, milli zəmin üzərində, milli adət-ənənələr ruhunda tərbiyə olunmalıdırlar”.

Biz məktəbəqədər təhsil işçiləri ona nail olmalıyıq ki, hər bir məktəbəqədər yaşlı uşaq gerbimizi, bayrağımızı tanıсын, onun rənglərinin mənasını bilsin və himnimizi oxumağı bacarsın.

Rəhbərlik etdiyim pedaqoji kollektivdə təlim-tərbiyə prosesində dövlətimizin atributları haqqında uşaqlara məlumat verdikdən sonra rəsm və aplikasiya məşğələlərində bu mövzular müasir metod və texnologiyalardan istifadə olunmaqla möhkəmləndirilir. Bu prosesdə vətənə məhəbbət və sevgi hissini artır.

Müşahidələrimə əsasən deyə bilərəm ki, rəhbərlik və nəzarət möhkəm olduqda pedaqoji kollektiv də yüksək əhvali-ruhiyyə ilə çalışır. Uşaqların yaşı atdıqca, onlar qrupdan qrupa keçdikcə proqram materialları da mürəkkəbləşir. Məktəbəhazırlıq qrupunda uşaqlar artıq məktəb təliminə hazır olurlar. Tərbiyəçilər təlim məşğələlərini sistemli və ardıcıl şəkildə həyata keçirdikdə öz məqsədlərinə nail ola bilirlər.

Məktəbəqədər müəssisədə təlim-tərbiyə prosesini müasir tələblər səviyyəsində qurmağa çalışsın, pedaqoji kollektiv də öz işlərini bu istiqamətdə aparır.

Rəhbərlik kollektivin hər bir üzvündə öz qüvvəsinə inam oymalı, onu pedaqoji fəaliyyətin səmərəliliyini daha da artırmağa ruhlandırılmalıdır. Bu isə o vaxt mümkündür ki, rəhbər özü də yenilikdən çəkinməsin, bu işdə nümunə olsun. Belə olan halda onun fəallığı pedaqoji kollektivdə də təsir edir, sözü eşidilir və sayılır.

Pedaqoji kollektivin işinə rəhbərlik dərin elmi, nəzəri, habelə metodiki hazırlıq tələb edir. Odur ki, hər bir rəhbər əvvəlcə öz üzərində ciddi çalışmalı, planlı, yaradıcı şəkildə fəaliyyət göstərməli, icra prosesində qarşıya çıxan çətinlikləri aradan qaldırmaq üçün vasitələr tapmaqda çətinlik çəkməməlidir.